

אחר כותלנו

עלון בוגרים ישיבת "הכותל" פרשת כי-תשא התשע"ד מספר 95

נמצא שבמקדש נעשים גם האמצעים כתכלית, והדרך אף היא בגדר מצוה ותכלית בפני עצמה. מעלה זו של המקדש שייכת למגמה המקורית שהייתה מונחת בראשית בריאת העולם ש"יהיה טעם העץ כטעם הפרי" (כדברי רש"י על בראשית פרק א' פסוק יא' על פי בראשית רבה ה'). הרב מבאר באורות התשובה (פרק ו' פיסקה ז') שהמשמעות של "טעם העץ כטעם הפרי" היא שהאמצעים המובילים לכל תכלית "ראויים להיות מוחשים בחוש נשמתי באותו הגובה והנעם שעצם המגמה מורגשת בו כשאנו מציירים אותה" - כלומר שראוי היה שגם בפעולות המכשירות את התכלית, "העבודה השחורה" שבדרך למטרה נחוש את הנעימות של התכלית מכיוון שהחיים הרוחניים והאלוקיים היו מורגשים בכל מימדי המציאות. "אבל טבע הארץ... הלאות הרוחנית כשהיא נסגרת במסגרת הגופניות, גרם שרק טעמו של הפרי, של המגמה האחרונה... מורגש הוא בנעמו והדרו, אבל העצים הנושאים עליהם את הפרי (כלומר האמצעים הבונים ומביאים את התכלית) עם כל נחיצותם לגידול הפרי (למרות חשיבותם והכרחיותם) נתעבו ונתגשמו ואיבדו את טעמם" (כלומר, איננו חשים בהכנות ובדרך את שלמות התוכן התכליתי).

לעומת מצב זה עומד בנין המשכן והמקדש. בבנייתם אנו מוצאים שגם להכנות ולהכשרה יש ערך של מצוה שעליה חלה קדושה - "אסי בן יהודה אומר כשהמקום מחדש מצוה על ישראל הוא מוסיף להם קדושה" (הובא בילקו"ש על פרשת משפטים רמז שנא). על האמצעים וההכנות חלה קדושה והרי זה מרומם אותנו למצב העתידי שבו ישוב טעם העץ להיות כטעם הפרי - "על כן מובטחים אנו בברור שיבואו ימים שתשוב הבריאה לקדמותה וטעם העץ יהיה כטעם הפרי, כי תשוב הארץ מחטאה וארחות החיים המעשים לא יהיו גורמים לחוץ בעד הנעם של האור האידיאלי" (המשך דברי הרב באותה פסקה באורות התשובה). בבנין ביהמ"ק אנו נפגשים וטועמים את טעמו של העולם האידיאלי, של העולם בטרתה העתידה לבא. שבים אנו לנקודת המקור והראשית, מקום עליו נאמר "היכא דנשקי ארעא ורקיעא אהדדי" ("ע"פ הגמ' ב"ב דף עד. ועין בדברי המלבים בראשית כח, יד. "אבל סולם יעקב שהוא המקדש שבו נושקים ארעא ורקיעא אהדדי") "אתר די ביה יחדון רוחין נפשין". המקדש הוא נקודת גובה רוחנית המשיבה אותנו לחיים שבהם גם האמצעים הנראים מרוחקים מהתכלית גם בהם יתגלה הקודש.

מאמר פתיחה
הרב יואל רוזנברג

אמצעי ותכלית בציווי בנין המשכן והמקדש.

פרשיות תרומה, תצוה וכי-תשא עוסקות ברובן בציווי על בנין המשכן. מצטווים בני ישראל להביא את החומרים ולהכין את האמצעים שעל ידם תשרה שכינה בישראל - "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

עצם הציווי מעלה את ההכנות והאמצעים של בנין המקדש למדרגת מצווה. כלומר, האופי הרגיל של האמצעים בעבודת ד' הוא שהנם רק טפלים למצוה עצמה ואין בהם גדר של "מצוה". הם נחשבים "מכשירי מצוה" ועל כן אין מעלתם כמצווה עצמה. אמנם האמצעי חשוב הוא מאוד ובלעדיו לא תתקיים המצוה-התכלית אך אין לו גדר של קדושה ומעלה כמצוה עצמה.

[במספר סוגיות בש"ס עמדה הגמרא על החילוק בין "מכשירי מצוה"-האמצעים, למצוה - התכלית. לדוגמה הסוגיה בתחילת פרק יט' במסכת שבת, (דפים קל-קלב) שאין דוחים שבת בשביל "מכשירי מצוה" אלא רק ל"מצות" עצמן. כמו כן במסכת מכות דף ח: לגבי חרישה וקצירה לצורך מנחת העומר, שמכיון "שאם מצא חרוש אינו חורש" לכן "לאו מצוה" ובעוד מקומות]

לעומת זאת בבניית המשכן אנו מוצאים ציוויים על הבאת החומרים והכנת הכלים והבגדים, כל אלו הם בגדר מכשירי מצות המשכן ואעפ"כ הם גם נחשבים כמצוה בפנ"ע. בהבאת התרומה קימו ישראל את המצוה של "ויקחו לי תרומה, מאת כל איש אשר ידבנו ליבו תיקחו את תרומתי". כך גם בהבאת מחצית השקל שהנה אמצעי לבניית האדנים ולקניית קורבנות הציבור (כדברי רש"י שמות ל, יג) קיים כל אחד מישראל את מצות "מבן עשרים שנה ומעלה יתן תרומת ה', העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל" (שנמנית כמצות עשה לדורות בספר המצות לרמב"ם עשה קע"א וכן מנאה הרס"ג בעשה כ' והסמ"ג בעשין מ"ה). כך גם בבנין המשכן וכליו. הבנין שהינו מכשיר מצוה למצוות העבודה במשכן אף הוא נמנה כמצות עשה לדורות (כפי שמנאה הרמב"ם בעשה כ' והסמ"ג בעשין קס"ג ועוד ראשונים).

לחיים מרוממים אלו שואפת כנסת ישראל, חיים של "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ובבניית המשכן והמקדש הרינו נפגשים עם מציאות של 'מעין עולם הבא'. במקום זה מכוונים אנו פנינו וליבנו (ברכות דף ל.) ואף הקב"ה משרה שכינתו במקום וקובע רצונו במקום "והיו עייני וליבי שם כל הימים" (מלכים א' פרק ט' פסוק ג'). מתוך צינור זה, צינור המזרים את חיי העתיד לבא אלינו, הולכים חיינו ומתרוממים, הולכים ומתעלים לחיים קדמוניים שתשוב הבריאה לקדמות ויהיה טעם העץ כטעם הפרי, ישוב אור הלבנה ויהיה כאור החמה ואור החמה יאיר כאור שבעת ימי בראשית. את גרעין הדברים שמעתי מהרב עמיאל שטרנברג שליט"א

תחלה אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים, שזו מצות חכמים שנצטוונו מן התורה לשמוע מהן שנאמר על פי התורה אשר יורוך...".

וכתב על כך ב"י שלא נהגו לברך על נטילה לתפילה מלבד תפילת שחרית ומסבת שהטעם הוא כיוון שאיכא מ"ד שא"צ ליטול לכן ספק ברכות להקל.

ונראה כוונת הב"י לדעת התוס' הנ"ל הסוברים שא"צ לחזר אחר מים, שלשיטתם אין חיוב נטילה אלא די בנקיון, וכן לדעת הר"ן הנ"ל (המוזכרת בראבי"ה) שסתם ידים שהסיח דעתו מהן אין צריכות נטילה אלא דווקא כשיודע שנגע בטינוף.

וכן פסק בשו"ע (צב,ה): רחץ ידיו שחרית והסיח דעתו, צריכים נטילה לתפילה, אם יש לו מים, אף על פי שאינו יודע להם שום לכלוך, ולא יברך.

מ"מ יש לשים לב להבדל משמעותי בין הר"ן ותוספות, שהרי הר"ן פוטר מנטילה דווקא 'ידים של היסח הדעת' אך אם ידוע לו שידיה מלוכלכות נראה שיצריך לטול ידיו בברכה. אמנם ע"פ תוס' אין לברך על נטילה זו בכל אופן.

מחלוקת זו נידונה בהרחבה בסי' ז העוסק בעושה צרכיו וברכת אשר יצר.

הרשב"א (בתשובות ח"א סי' קצ וסי' תשנד) מוסר בשם רבו (-רבינו יונה) שיש לברך ענט"י רק בשחר וקודם האכילה. וכעין זה כתב הרדב"ז (ח"ד סי' רצג) והוסיף לפרש שם שגם הרמב"ם לא התכוון להצריך ברכה אלא קודם שחרית. וכשיטה זו כתב השו"ע שהעושה צרכיו יברך רק אשר יצר ואף אם עומד להתפלל.

אך המלבי"ם בספרו ארצות החיים מונה עשרה מגדולי הראשונים הסוברים שאם עומד להתפלל אחר שעשה צרכיו יברך ענט"י. ומ"מ אף הוא נמנע מלהכריע לברך אלא אם כן יש ספק נוסף כגון שגם אוכל דבר שטבולו במשקה, שאז יברך ענט"י בצירוף דעות הראשונים הנ"ל.

יש לציין שבספר מעשה רב העוסק במנהגי הגר"א כתב שעיקר נט"י נתקנה לתפילה ולכן יש לטול ולברך לכל תפילה.

פרשת השבוע בהלכה-אלישע ברמל

נטילת ידים קודם התפילה

בפרשתנו נזכרה פרשת הכיור והציווי על רחצת הכהנים ממנו קודם עבודתם. הרמב"ן בדבריו על הכיור הוסיף: "ומן הענין הזה תקנו רבותינו נטילת ידים לתפילה".

בגמ' ברכות (יד:-טו.) מסופר שרב נטל ידיו ואח"כ קרא ק"ש הניח תפילין והתפלל. ובהמשך שם מובא שאמר רבי יוחנן "הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא קריאת שמע ויתפלל וזו היא מלכות שמים שלמה". והוסיפו שהעושה כסדר הזה מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן. עוד אמרו שם שבנטילה לק"ש אין לו מים יקנח ידיו בכל דבר שמנקה ולא יחזר אחר מים, אך לתפילה יחזר אחר מים דווקא.

וכן פסק הרמב"ם בתחילת פ"ד מהל' תפילה שמתנה שם חמשה דברים המעכבין את התפילה וביניהם טהרת ידים.

ופרש רש"י שבזמן ק"ש לא יחזר אחר מים שמא יעבור הזמן, אך לתפילה יחזר אחריהם כי זמנה כל היום.

אך הרשב"א הקשה על רש"י ופרש שדווקא בק"ש שהיא דברי תורה הקלו בנטילת ידיים כשם שהקלו בה לעניין טבילת בעל קרי כיוון שד"ת אינם מקבלים טומאה אך בתפילה החמירו (עי' מאירי). ולתוס' נראה שאין לגרוס כאן חילוק בין ק"ש לתפילה ובשניהם א"צ לחזר אחר מים אלא די בכל דבר שמנקה.

הראבי"ה (ברכות סי' נא) הביא שי"א שרק אם הידים מלוכלכות צריך נטילה, אך אם רק הסיח דעתו משמירת נקיונם אין לחשוש, דדווקא נטילה לאכילה הצריכו כשהסיח דעתו אך לתפילה לא. וציין הב"י שכן דעת הר"ן בפסחים (לעניין נטילת ידים של 'רחצה' בליל הסדר) "וידיים של היסח הדעת כשרות לברכה ולתפילה".

האם יש לברך על נטילה זו?

כתב הרמב"ם (ברכות ו ב) "כל הנוטל ידיו בין לאכילה בין לקריאת שמע בין לתפילה מברך

מתוך השיחה השבועית

מור: הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

שהקב"ה לא היה מחשיב להם חטא זה לזדון אלא רק לשגגה, לולא שהצטרף לענין זה דבר נוסף: לפני שמשנה רבינו עולה להר סיני, הוא אומר לישראל: "הִנֵּה אֶהְרֵן וְחֹרֶן עִמָּכֶם, מִי בְּעַל דְּבָרִים יִגְשׂ אֶלְהֶם" (שמות כד, יד). אם תהיינה לכם שאלות, גשו וְשַׁאלוּ את אהרן וְחֹרֶן. הם גדולי הדור בהערך, והם יפסקו את כל השאלות. ממילא, מה היו ישראל צריכים לעשות כשסברו שמשנה מת? - היו צריכים לבוא אל אהרן ואל חור, ולשאול אותם: "למדונו רבותינו! משה איננו. מה נעשה עכשיו"? ואז, או שאהרן וְחֹרֶן היו מכריעים מדעת תורה שלהם מה צריך לעשות, אם אהרן יהיה מעתה המנהיג, או חור, או יהושע או מישהו אחר, או שאהרן (שהיה נביא) היה שואל את הקב"ה, והקב"ה היה אומר לו מה לעשות. הקב"ה היה אומר לו מן הסתם את האמת, שמשנה חי ויחזור במהרה, אבל גם אם האמת היתה שמשנה לא היה חי, הקב"ה היה כבר מנחה את אהרן מה לעשות במצב החדש שנוצר.

אבל לא כך נהגו בני ישראל. בלעשות, הם מכת יבים לו מה לעשות: "קום עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים!" (שם לב, א) לא כתוב: "יִקְהַל הָעָם אֶל אֶהְרֵן", אלא: "יִקְהַל הָעָם עַל אֶהְרֵן" (שם). כלומר, הם מעליו, מכת יבים לו מה לעשות, וכשחור מתנגד, הם הורגים אותו (רש"י שם, ה). לכן החשיב הקב"ה את בני ישראל כמזידים בחטא העגל, ולא כשוגגים, מפני שבמקום לשאול את חכמי התורה מה לעשות, הם הכתיבו להם מה לעשות, ומי שלא הסכים - הרגו אותו. זהו החלק השני של חטא העגל, אי כפיפות לחכמי התורה.

לפני שנים רבות, באחד הסכסוכים שהיו בין הרבנות לממשלה, פנה העיתון 'גר'וזלם פוסט' לכמה אישים ידועים, והציג לפנייהם את השאלה: "מהו לדעתך תפקידם של הרבנים? אחד האנשים שהעיתון פנה אליהם, היה אבי מורי ז"ל. אבי ז"ל ענה להם כך: "לא אנו צריכים לומר לרבנים מה תפקידם, אלא הרבנים הם שצריכים לומר לנו מה תפקידנו". כמובן שהפָּתַב לא כל כך אהב את התשובה הזאת, אבל זאת היא האמת. עלינו להכפיף את עצמנו לחכמי התורה, ולא לנסות להכפיפם אלינו, להכתיב להם מה לפסוק ומה לעשות.

זוהי טעות חמורה, שאפשר לפגוש בה גם היום. אנו צריכים להתרגל לקבל את דעת חכמי התורה, ולא לומר: "הגדולים לא מספיק מבינים", "הגדולים לא מספיק מעורים בציבור", או כל מיני טענות מסוג זה, שטוענים המון העם. הגדולים יודעים היטב מה לפסוק! הקטנים הם אלו שלא יודעים, וסבורים שיכולים לומר לגדולים כיצד עליהם לפסוק. זהו עיקר חומרתו של חטא העגל, שמנסים להכתיב לרבנים מה לפסוק.

למה אין מקום לזימות פרטיות בבנין המקדש?

ענין זה, שרק הקב"ה קובע היכן להשרות את שכינתו, ואין אפשרות לשום בריה להכריח אותו ית' להשרות את שכינתו במקום שאינו חפץ בו - הוא הטעם והסיבה לכך, שבבית המקדש ישנה הלכה מיוחדת, שאסור לעשות בו דבר מדעת עצמנו (עי' פסחים פ"א, סוכה נ"א ב, וזבחים ג"א), אלא רק כפי התבנית הכתובה שמסר שמואל הנביא לדוד, ודוד קִסְרָה לשלמה בנו והבהיר לו: "הֲפֹל בְּכַתֵּב מִיַּד ה' עָלַי הַשְּׁפִיל, פֶּל מְלֹאכֹת הַתְּבַנִּית" (דהיי"א כח, יט). שום דבר כאן אינו מדעתי או מדעת אדם אחר, אלא הכל נקבע על פי ה'. כך היה גם במשכן: ה' אומר למשה בדיק כמה קרשים לעשות בצפון, וכמה בדרום, ואין יראה כל דבר ודבר במשכן, וכן לעתיד לבוא במהרה בימינו, לא נפרסם מכרו לאדריכלים, ומי שיגיש את התכנית היפה ביותר יבנה את בית המקדש, אלא הכל יבנה כפי הצורה שנמסרה בנבואה ליחזקאל (מ-מז), ואם עוד לא נזכה לצורה זו, אז בצורה של בית שני.

על בית שני באמת לא היתה נבואה מפורשת מאת ה', ולכן אומר הרמב"ם, ש"אנשי בית שני בנוהו כבנין שְׁלֵמָה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל" (הלכ' בית הבחירה פ"א ה"ד). הם רצו לעשות את צורת יחזקאל, אבל כיון שה' כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר" (שם) וקשה להבין את כוונתו המדוייקת, בנו כבנין שלמה, ומעין דברים המפורשים ביחזקאל. שום דבר לא עשו מדעת עצמם, אלא רק כפי הצורה שנמסרה לשמואל (לגבי בית ראשון), או ליחזקאל (לגבי בית שלישי), כולל מה שניתן ללמוד מִמְּתָבִים אלו (או משאר כתבי הקודש) במידות שהתורה נדרשת בהן [כי "מגילה שמסר שמואל לדוד ניתנה להדרש" (יר' מגילה פ"א ה"א)]. שום דבר לא נעשה במקדש מדעת בשר ודם, אלא הכל מדעת עליון.

למה זה? מדוע באמת אין מקום לזימות ולרעיונות פרטיים בצורת המקדש? - כי איננו יכולים להכתיב לקב"ה היכן להשרות את שכינתו! רק הוא ית' בוחר היכן להשרות את השכינה! במדבר בחר בצורה כזאת, ובירושלים בצורה כזאת, ואין לנו רשות לשנות מן הצורה המסורה לנו.

חטא העגל - נסיון להכריח את חכמי התורה
אבל אם רק בענין זה היו ישראל חוטאים בעגל, אפשר עדיין

ביום רביעי ה' אדר א', התקיימה הרצאה מדהימה בישיבה של מר תמיר לאון בנושא - 'דור המסכים'. תמיר הנו אנתרופולוג המתמחה

מהנעשה בישיבה

בחקר תרבות הפנאי של בני הנוער בישראל. תמיר לאון, הרחיב על הבעיה הקשה בדורנו ועל הפגיעה הגדולה בתקשורת הבין-אישית, באמצעות סקרים ועובדות מדאיגות של צריכה בלתי נכונה של אינטרנט וכדומה. לאחר מכן, דיבר מנכ"ל חברת גרופ על אפליקצייה חדשה שהם ייצרו למכשירי אנדרואיד לצורך סינון אתרים ובקרה על צריכת האינטרנט גם בסמארט-פונים. רבים מתלמידי הישיבה הצטרפו לעניין וקנו את האפליקציה. ראש הישיבה, הרב ברוך וידר שליט"א, הודיע על כך שממש בקרוב תתקין הישיבה תאים אישיים מחוץ לבית המדרש. כך שהתלמידים המעוניינים, יוכלו לנעול את המכשירים הניידים ולהיכנס בצורה פנויה יותר, עם יישוב הדעת, אל תוך בית המדרש.

- בעז"ה ביום ג' הקרוב יגיע הרב הראשי לישראל הרב דוד לאו שליט"א לשיבתנו לקראת גיוסם לצה"ל של תלמידי השיעורים ב' ו-ג'
- בעז"ה השבת פרשת כי-תשא יוצאים תלמידי הישיבה יחד עם האברכים והרמ"ם ובני משפחותיהם לישבת כלל ישראל בבית שאן. במסגרת שיעורו השבועי של רה"י 'בנינה של תורה' דיבר הרב ברוך וידר שליט"א בעניין השילוב של לימוד התורה עם הפנים לכלל ישראל, על לימוד תורה שמחובר לעם ישראל וגודל ערכו. בשבת מתוכננת תפילה המונית של תלמידי הישיבה יחד עם חברי הגרעין התורני של בית שאן, גרעין-יחד'. בליל שבת יתארחו בני הישיבה והמשפחות לסעודת שבת אצל משפחות העיר ולאחר מכן ייערך בעז"ה עונג שבת המוני עם כלל תושבי העיר. בהמשך השבת יפעילו תלמידי הישיבה את חברי תנועת הנוער 'בני עקיבא' שבעיר במגוון הפעלות. ונחתום את השבת בסעודה שלישית רבת משתתפים עם אנשי העיר. יישר כח גדול לר' אליהו קליין ור' יוסף כהן צמח וכל שותפיהם, שיעור ד' וכו' על הרמת השבת.
- בשבת האחרונה חגג בית הישיבה את שבת השבע ברכות של התלמיד אהרון פילרסקי שהחליט בעצה אחת עם אישתו הטרייה להקים את ביתם בארץ הקודש ולשמח עם חבריהם בשבת שבע ברכות בישיבה!

מזל טוב לעמנואל דגן (כולל) ורעייתו לרגל הולדת הבן
מזל טוב ליהודה מוזס ורעייתו (בוגר הישיבה) לרגל הולדת הנכד הראשון

הנכם מזמנים לשלוח את שאלתכם

"שאל את הרב"

שאלות משו"ת אתר הישיבה

<http://www.hakotel.org.il/hebrew/ask-the-rav>

תפילת הדרך

שאלה:

בדיני תפילת הדרך.

- האם תפילת הדרך נתקנה על כל סכנה או דווקא על ליסטים וחיות רעות? נפק"מ תהיה כיום שאין סכנה של ליסטים אלא של תאונות דרכים, האם אומרים תפילת הדרך או לא?
- אם כבוד הרב אומר שתפילת הדרך נתקנה על כל סכנה, האם ממילא נגיד שגם הגדר של התקנה שצריך להיות שתי פרסאות לא נצרך, וממילא גם כביש מהיר בתוך העיר (כדוגמת כביש איילון שנמצא בתוך תל אביב) יהיה צריך להגיד תפילת הדרך, ומעת שעולה לכביש ולא רק אחר שיוצא מהעיר (ואז מה יהיה הגדר)? או שהגדר של שתי פרסאות מחוץ לעיר נשאר? אשמח לדעת אם יש לרב מקור מפורש.

מערכת העלון

עורך-משה מרגוליס

Bogrim@hakotel.org.il

ישיבת הכתל - היכל וואהל

ת.ד. 603 ירושלים

91006

Tel:02-6288175

Fax:02-6271180

www.hakotel.org.il

המשיב: מו"ר הרב אביגדר נבנצל שליט"א

שלום רב,

א. תפילת הדרך אכן נתקנה על סכנת ליסטים וחיות רעות ורשאים להוסיף ולבקש גם "ותצילנו מתאונות דרכים" וכדו'.

ב. קיבלתי מהרב (-הרב שלמה זלמן אוירבך) שלא אומרים תפילת הדרך בתוך העיר אף בכביש מהיר. יתירה מזו, הרא"ש על מסכת ברכות (פרק ד', סימן י"ח) מגדיר מקום סכנה מקום הרחוק מרחק פרסה, דהיינו כארבע ק"מ מהעיר. וז"ל: "הכי גרסינן עיקר: אם יש לו עדיין ללכת הרבה למה לא יברך, אבל כשיש לו לילך פחות מפרסה בקרוב לעיר לא הוי מקום סכנה וא"צ לברך". ופסק בעל התהלה לדוד (חלק א' סימן ק"י אות ד'): "ועל"

כל פנים לפי זה, אם הולך מעיר לעיר ואין בניהם שני פרסאות אין צריך לברך."

וכך גם נקט הרב, כל שהמרחק ממקום ישוב פחות מארבע ק"מ לכל צד - אין זה מקום סכנה ואין צריך לברך תפילת הדרך. לפיכך, אין אומרים תפילת הדרך על דרך הפחותה משתי פרסאות.

